

EUROPOS TARYBA
EUROPOS ŽMOGAUS TEISIŲ TEISMAS
ANTRASIS SKYRIUS
BYLA NAUGŽEMYS PRIEŠ LIETUVĄ

(Pareiškimo Nr. 17997/04)

SPRENDIMAS

STRASBŪRAS

2009 m. liepos 16 d.

Byloje Naugžemys prieš Lietuvą

Europos Žmogaus Teisių Teismas (antrasis skyrius) posėdžiaujant kolegijai, sudarytai iš:

pirmininkės F. TULKENS,

teisėjų I. C. BARRETO

V. ZAGREBELSKY,

D. JOČIENĖS,

D. POPOVIĆ,

A. SAJÓ,

N. TSOTSORIA

ir *skyriaus kanclerės* S. DOLLÉ,

po svarstymo uždarame posėdyje 2009 m. birželio 23 d.,
skelbia tą dieną priimtą sprendimą:

PROCESAS

1. Bylą prieš Lietuvos Respubliką pradėjo Lietuvos Respublikos pilietis Antanas Naugžemys (pareiškėjas), kuris 2004 m. gegužės 9 d. Teismui pateikė

Sprendimas NAUGŽEMYS prieš LIETUVĄ byloje

pareiškimą (Nr. 17997/04) pagal Žmogaus teisių ir pagrindinių laisvių apsaugos konvencijos (Konvencija) 34 straipsnį.

2. Lietuvos Respublikos Vyriausybei (Vyriausybė) atstovavo jos atstovė E. Baltutytė.

3. 2006 m. gegužės 11 d. Teismas nusprendė perduoti pareiškimą Vyriausybei. Taip pat buvo nutarta spręsti pareiškimo priimtimumo ir esmės klausimus kartu (29 straipsnio 3 dalis).

FAKTAI

I. BYLOS APLINKYBĖS

4. Pareiškėjas gimė 1948 m. ir gyvena Kaune.

5. 1995 m. lapkričio 28 pareiškėjas pateikė civilinį ieškinį, reikalaujantis panaikinti kelis 1987 m. sudarytus sandorius, pagal kuriuos trečiasis asmuo Z.D. įgijo namą bei kitus nekilnojamuosius daiktus. Pareiškėjas teigė, kad būtent jis buvo tikrasis pirkėjas, o Z.D. veikė tik formaliai. Kiti šeši asmenys buvo atsakovai civilinėje byloje.

6. Z.D. pateikė priešieškinį.

7. Atsižvelgdamas į tam tikrus įrodymus, kad praeityje pareiškėjas sirgo šizofrenija, 1997 m. balandžio 30 d. teismas skyrė psichiatrinę ekspertizę tam, kad būtų nustatyta, ar pareiškėjas dėl savo psichinės būklės gali dalyvauti bylos nagrinėjime.

8. 1997 m. rugsėjo 15 d. Valstybinė teismo psichiatrijos tarnyba informavo teismą apie tai, kad pareiškėjas neatvyko atlikti ekspertizės. Ekspertizė buvo padaryta 1997 m. spalio 14 d.

9. 1997 m. gruodžio 23 d. Pasvalio apylinkės teismas atmetė pareiškėjo ieškinį kaip nepagrįstą.

10. 1998 m. gegužės 20 d. Panevėžio apygardos teismas panaikino ankstesnio teismo nutartį ir grąžino bylą nagrinėti *de novo*. Nustatyta, kad pirmosios instancijos teismas neišnagrinėjo kai kurių šalių reikalavimų.

11. 1999 m. vasario 1 d. Kėdainių apylinkės teismas vėl atmetė ieškinį.

12. Pareiškėjas pateikė apeliacinį skundą. Jis taip pat reikalavo, kad Kėdainių apylinkės teismas atleistų nuo pareigos sumokėti žyminį mokestį. 1999 m. vasario 17 d. minėtas teismas patenkino jo prašymą.

13. 1999 m. kovo 9 d. Panevėžio apygardos teismas panaikino nutartį, kuria pareiškėjas buvo atleistas nuo žyminio mokesčio sumokėjimo.

14. 1999 m. gegužės 25 d. Panevėžio apygardos teismas atmetė pareiškėjo apeliacinį skundą dėl bylos esmės ir paliko nepakeistą 1999 m. vasario 1 d. nutartį.

15. 2000 m. vasario 10 d. Aukščiausiasis Teismas panaikino žemesnių instancijų teismų sprendimus, motyvuodamas tuo, kad jie nenustatė visų bylai

Sprendimas NAUGŽEMYS prieš LIETUVĄ byloje

reikšmingų aplinkybių. Byla gražinta nagrinėti iš naujo pirmosios instancijos teisme.

16. 2000 m. lapkričio 27 d. Kėdainių apylinkės teismas visa apimtimi patenkino pareiškėjo ieškinį.

17. 2001 m. sausio 16 d. Panevėžio apygardos teismas pirmosios instancijos teismo nutartį paliko nepakeistą.

18. 2001 m. birželio 20 d. Aukščiausiasis Teismas panaikino žemesnių instancijų teismų sprendimus ir gražino bylą nagrinėti iš naujo pirmosios instancijos teisme. Nustatyta, kad žemesnių instancijų teismai ir vėl nenustatė bei neįvertino visų bylai reikšmingų aplinkybių, nors tai padaryti Aukščiausiasis Teismas buvo nurodęs 2000 m. vasario 10 d. nutartyje.

19. 2002 m. rugpjūčio 14 d. Panevėžio miesto apylinkės teismas atmetė pareiškėjo skundus.

20. 2002 m. rugpjūčio 27 d. pareiškėjas pateikė apeliacinį skundą. Tačiau Panevėžio miesto apylinkės teismas nusprendė gražinti nenagrinėtą apeliacinį skundą pareiškėjui dėl žyminio mokesčio nesumokėjimo. Pareiškėjo skundas dėl minėtos nutarties buvo atmetas 2002 m. spalio 1 d. Buvo nustatyta, kad pareiškėjas buvo ir vis dar yra turtingas žmogus, atsižvelgiant į tai, kad turi daug nekilnojamojo turto. Todėl nebuvo pagrindo jį atleisti nuo žyminio mokesčio.

21. 2003 m. vasario 14 d. Panevėžio apygardos teismas paliko nepakeistą 2002 m. rugpjūčio 14 d. sprendimą.

22. 2003 m. lapkričio 11 d. Aukščiausiasis Teismas atmetė pareiškėjo kasacinį skundą.

II. BYLAI REIKŠMINGA VIDAUS TEISĖ IR PRAKTIKA

23. Civilinio kodekso 6.246 straipsnyje numatyta, kad civilinė atsakomybė atsiranda neįvykdžius įstatymuose nustatytos pareigos arba pažeidus bendro pobūdžio pareigą elgtis atidžiai ir rūpestingai. Kitos reikšmingos vidaus teisės nuostatos, susijusios su vidaus priemonėmis dėl per ilgos civilinio proceso trukmės, pateikiamos sprendime byloje *Četvertakas ir kiti prieš Lietuvą* (no. 16013/02, §§ 21-22, 2009-01-20).

TEISĖ

I. DĖL KONVENCIJOS 6 STRAIPSNIO 1 DALIES PAŽEIDIMO

24. Pareiškėjas skundėsi, kad bylos nagrinėjimo trukmė neatitiko „įmanomai trumpiausio laiko“ reikalavimo, įtvirtinto Konvencijos 6 straipsnio 1 dalyje, kurioje numatyta:

Sprendimas NAUGŽEMYS prieš LIETUVĄ byloje

„Kai yra sprendžiamas tam tikro asmens civilinio pobūdžio teisių ir pareigų <...> klausimas, toks asmuo turi teisę, kad byla per įmanomai trumpiausią laiką <...> išnagrinėtų <...> teismas.“

A. Priimtinas

1. Šalių argumentai

25. Vyriausybė tvirtino, kad pareiškėjas nepanaudojo visų veiksmingų vidaus teisinės gynybos priemonių, kadangi nesikreipė į vidaus teismus su prašymu priteisti dėl civilinio proceso trukmės patirtos žalos atlyginimą pagal Civilinio kodekso 6.246 ir 6.272 straipsnius. Remdamasi Konstitucinio Teismo 2006 m. rugpjūčio 19 d. nutarimu, Vyriausybė taip pat teigė, jog net tariant, kad atitinkamas žalos atlyginimas nebuvo nurodytas jokiam teisės akte, pareiškėjas galėjo reikalauti žalos atlyginimo tiesiogiai remdamasis Konstitucija. Be to, atsižvelgiant į tai, kad Konvencija yra tiesiogiai taikomas teisės aktas ir turi viršenybę prieš Lietuvos įstatymus, pareiškėjas galėjo ja remtis vidaus teismuose, skųsdamasis dėl neteisėto valstybės institucijų neveikimo ir reikalaudamas žalos atlygimo. Galiausiai, Vyriausybė laikėsi nuomonės, kad civilinės bylos nagrinėjimo trukmė atitiko „įmanomai trumpiausio laiko“ reikalavimą, todėl skundas yra aiškiai nepagrįstas.

26. Pareiškėjas ginčijo šiuos teiginius.

2. Teismas

27. Pasisakydamas dėl Vyriausybės argumentų dėl vidaus priemonių panaudojimo, Teismas remiasi savo išvada, padaryta byloje *Baškienė prieš Lietuvą* (no. 11529/04, §§ 68–72, 2007-07-24), kurioje jis nusprendė, kad tokio pobūdžio aplinkybėmis ieškinys dėl žalos atlyginimo pagal Civilinio kodekso 6.272 straipsnį neatitinka „veiksmingumo“ kriterijaus. Teismas šiuo atžvilgiu nemato priežasčių nukrypti nuo savo esamos praktikos. Teismas lieka neįtikintas, jog galimybė reikalauti žalos atlyginimo už pernelyg ilgą proceso trukmę pagal Civilinio kodekso 6.272 straipsnį pareiškimo pateikimo metu jau buvo įgijusi pakankamą teisinį tikrumą, kad būtų privaloma ja pasinaudoti pagal Konvencijos 35 straipsnio 1 dalį.

28. Be to, nors Vyriausybė teigė, kad pareiškėjas galėjo pareikšti ieškinį remdamasis Civilinio kodekso 6.246 straipsniu ar Konstitucija, ji nepateikė jokių įrodymų, kad parodytų, jog tokia priemonė galėjo pagrįstai būti sėkminga, ypač iki Konstituciniam Teismui priimant 2006 m. rugpjūčio 19 d. nutarimą. Vyriausybė Teismui nepateikė ir jokių praktikos pavyzdžių, patvirtinančių, kad pareiškėjas būtų galėjęs veiksmingai remtis Konvencija vidaus teismuose.

29. Todėl Vyriausybės prieštaravimas turi būti atmestas.

Sprendimas NAUGŽEMYS prieš LIETUVĄ byloje

30. Teismas mano, kad šis skundas nėra aiškiai nepagrįstas Konvencijos 35 straipsnio 3 dalies požiūriu. Teismas pažymi, kad jis nėra nepriimtinas jokiais kitais pagrindais, todėl privalo būti pripažintas priimtinu.

B. Esmė

1. Šalių argumentai

31. Vyriausybė teigė, kad pareiškėjas, tinkamai nesielgdamas, pats prisidėjo prie bylos nagrinėjimo trukmės. Būtent, daug kartų pareiškėjas ir jo advokatas, remdamiesi įvairiais pagrindais, prašė teismo atidėti posėdžius. Be to, pareiškėjas, kaip buvo nustatyta, neprisistatė teismo psichiatrijos komisijai, kad būtų iširta jo psichinė būseną, o nesutikdamas mokėti žyminio mokesčio, klaidino teismus dėl savo turtinės padėties.

32. Pareiškėjas nesutiko su Vyriausybės pozicija.

2. Teismas

33. Dėl vertintino laikotarpio Teismas pirmiausia pastebi, kad civilinė byla buvo pradėta 1995 m. lapkričio 28 d., o baigėsi 2003 m. lapkričio 11 d., kai Aukščiausiasis Teismas priėmė nutartį. Taigi procesas tęsėsi beveik 8 metus trijose teismų instancijose.

34. Teismas pakartoja, kad bylos nagrinėjimo trukmės pagrįstumas turi būti vertinamas atsižvelgiant į konkrečias bylos aplinkybes ir į Teismo praktikoje suformuluotus kriterijus: bylos sudėtingumą, pareiškėjo bei kompetentingų institucijų elgesį ir į proceso poveikį pareiškėjui (tarp daugelio šaltinių, žr. *Frydlander v. France* [GC], no. 30979/96, § 43, ECHR 2000-VII).

35. Teismas dažnai nustatydavo Konvencijos 6 straipsnio 1 dalies pažeidimus byloje, kuriose buvo keliami panašūs klausimai, kaip ir šiame pareiškime (tarp daugelio šaltinių, žr. pirmiau minėtą *Frydlander*; *Pachman and Mates v. the Czech Republic*, no. 14881/02, §§ 28-24, 2006-04-04; *Csösz v. Hungary*, no. 34418/04, § 29, 2008-01-29).

36. Grįždamas prie nagrinėjamos bylos, Teismas pažymi, kad bylos nagrinėjime dalyvavo daug šalių ir tai tam tikra apimtimi lėmė jos sudėtingumą. Nors ir pritardamas Vyriausybės argumentams, jog iš dalies pareiškėjas pats prisidėjo prie proceso trukmės (žr. pirmiau §§ 7-8 ir 20), Teismas negali nepastebėti, kad bylos nagrinėjimą labai vilkino valdžios institucijų padarytos klaidos arba neveiklumas. Ypač, kai 1998 m. gegužės 20 d. Panevėžio apygardos teismas bylą grąžino nagrinėti iš naujo, nes žemesnės instancijos teismas neišnagrinėjo šalių kai kurių reikalavimų (žr. pirmiau § 10). Be to, kadangi žemesnių instancijų teismai nenustatė ir neįvertino visų bylos aplinkybių,

Sprendimas NAUGŽEMYS prieš LIETUVĄ byloje

Aukščiausiasis Teismas turėjo du kartus grąžinti bylą nagrinėti pirmosios instancijos teisme (žr. pirmiau §§ 15 ir 18).

37. Atsižvelgdamas į visą jam pateiktą bylos medžiagą ir į nusistovėjusią praktiką šiuo klausimu, Teismas mano, kad šioje byloje civilio proceso trukmė buvo per ilga ir neatitiko „įmanomai trumpiausio laiko“ reikalavimo.

Todėl buvo pažeista Konvencijos 6 straipsnio 1 dalis.

II. DĖL KITŲ KONVENCIJOS PAŽEIDIMŲ

38. Remdamasis Konvencijos 6 straipsnio 1 dalimi, pareiškėjas taip pat skundėsi, kad teismai buvo šališki ir nepaisė bylai reikšmingų aplinkybių.

39. Šiuo klausimu Teismas primena, jog jis nenagrinėja vidaus teismų priimtų sprendimų apeliacine tvarka ir tai, kad pagal bendrą taisyklę būtent šie teismai vertina jiems pateiktus įrodymus. Pagal Konvenciją Teismo užduotis yra nustatyti, ar bylos nagrinėjimas kaip visuma buvo teisingas (tarp daugelio šaltinių, žr. *García Ruiz v. Spain* [GC], no. 30544/96, §§ 28-29, ECHR 1999-1). Atsižvelgdamas į pareiškėjo pateiktą medžiagą, Teismas pastebi, kad civilinio proceso metu pareiškėjas galėjo pateikti visus savo interesų gynybai būtinus argumentus ir teisminės institucijos į juos tinkamai atsižvelgė. Jo skundus trijų instancijų teismai išnagrinėjo ir atmetė kaip nepagrįstus. Vidaus teismų priimti sprendimai nėra nepagrįsti ar savavališki. Todėl ši pareiškimo dalis pagal Konvencijos 35 straipsnio 3 ir 4 dalis turi būti atmesta kaip aiškiai nepagrįsta.

III. KONVENCIJOS 41 STRAIPSNIŲ TAIKYMAS

40. Konvencijos 41 straipsnis nustato:

„Jeigu Teismas nustato Konvencijos ar jos protokolų pažeidimą ir jeigu Aukščiausios Susitariančios šalies įstatymai leidžia tik iš dalies atlyginti pažeidimu padarytą žalą, tai prirėkus Teismas gali priteisti nukentėjusiajai šaliai teisingą atlyginimą.“

A. Žala

41. Pareiškėjas reikalavo 100 000 litų (apie 28 960 eurų) turtinės ir neturtinės žalos atlyginimui.

42. Vyriausybė ginčijo šiuos reikalavimus kaip nepagrįstus ir pernelyg didelius.

43. Teismas negali nustatyti priežastinio ryšio tarp nustatyto pažeidimo ir reikalaujamos turtinės žalos. Dėl to šį reikalavimą Teismas atmeta. Tačiau Teismas priteisia pareiškėjui 1 500 eurų neturtinės žalos atlyginimui.

Sprendimas NAUGŽEMYS prieš LIETUVĄ byloje

B. Kaštai ir išlaidos

44. Pareiškėjas neprašė padengti bylinėjimosi kaštų ir išlaidų, todėl Teismas nepriteisia jų atlyginimo.

C. Palūkanos nevykdant įsipareigojimų

45. Teismas mano, kad nevykdant įsipareigojimų palūkanos turi būti skaičiuojamos pagal ribinę Europos centrinio banko skolinimo normą, pridedant 3 procentus.

DĖL ŠIŲ PRIEŽASČIŲ TEISMAS VIENBALSIAI

1. *Skelbia* skundą dėl pernelyg ilgos proceso trukmės priimtinu, o kitą pareiškimo dalį nepriimtina;
2. *Nusprendžia*, kad buvo pažeista Konvencijos 6 straipsnio 1 dalis;
3. *Nusprendžia*,
 - a) kad per tris mėnesius nuo tos dienos, kai šis sprendimas taps galutinis pagal Konvencijos 44 straipsnio 2 dalį, valstybė atsakovė privalo sumokėti pareiškėjui 1 500 eurų neturtinei žalai atlyginti bei bet kokią mokestį, kuris gali būti taikomas šiai sumai, kuri turi būti konvertuota į valstybės atsakovės valiutą pagal sprendimo įvykdymo dieną taikomą kursą;
 - b) kad nuo minėto trijų mėnesių termino pasibaigimo iki sprendimo įvykdymo dienos per įsipareigojimų nevykdymo laiką nuo minėtos sumos turės būti mokamos paprastosios palūkanos pagal ribinę Europos centrinio banko skolinimo normą, pridedant 3 procentus
4. *Atmeta* kitus pareiškėjo reikalavimus dėl teisingo atlyginimo.

Surašyta anglų kalba ir paskelbta raštu 2009 m. liepos 16 d., vadovaujantis Teismo reglamento 77 taisyklės 2 ir 3 dalimis.

S. DOLLÉ
Kanclerė

F. TULKENS
Pirmininkė